

Lausunto Uudenmaan maakuntaohjelma 2026–2029:n ja ympäristöselostuksen luonnoksista.

Vantaan kaupunki kiittää lausuntomahdollisuudesta ja esittää seuraavat kommentit Uudenmaan maakuntaohjelma 2026–2029:n ja ympäristöselostuksen luonnoksista.

1. Ympäristöviisas Uusimaa

Maakuntaohjelman tavoitteet ovat hyvin linjassa Vantaan kaupungin omien tavoitteiden kanssa, kuten hiilineutraalisuus, luonnon monimuotoisuus, kiertotalous ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen. On erittäin hyvä, että tavoitteiden keskinäinen yhteys on tunnistettu. Ympäristöviisas Uusimaa toimii ikään kuin tavoitteiden yhdistävänä tekijänä, ja esimerkiksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (Innovatiivinen Uusimaa) kärjet vastaavat globaaleihin viheliäisiin ongelmiin, kuten ilmastonmuutos ja luontokato. Onnellisten Uusimaa -tavoitteessa taas korostuvat hyvinvointi, lähiluonto, turvallisuus ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen, joiden perusteet luodaan ympäristöviisaudella.

Maakuntatasoinen yhteistyö ja edunvalvonta ovat keskeisiä keinoja vahvistaa kaupunkien selkänajaa kestävyyshaasteiden ratkaisemisessa. Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että Uudenmaan liitto ylläpitää aktiivisesti alueellisia kestävyysliittymiä yhteistyöverkostoja.

1.1 Luontopositiivinen Uusimaa

Luontopositiivisuus on myös Vantaan tavoite ja jo vuonna 2030. Ohjelmassa ei ole asetettu tällä tavoitteelle vuotta, jota voisi vielä pohtia. Luontopositiivisuuden osalta siinä on hyvin esitetty ja perusteltu tavoitteita luontopositiivisuuteen pääsemiseksi. Luontopositiivisuus on terminä vielä uusi ja on tärkeää avata mitä kaikkea se sisältää. Tavoitteet näyttäisivät olevan yhtenevät Vantaan kanssa. Painopistealueessa mainittuja tavoitteita ovat mm. luonnon ennallistaminen, lieventämishierarkia ja ekologinen kompensatio osana sitä. Myös luontoarvomarkkinoiden tarve on nostettu. Keskeisenä todetaan myös vanhojen metsien turvaamisen tärkeys. Ekologisen verkoston toimivuuden kannalta on tunnistettu, että pelkästään luonnonsuojelualueet eivät riitä. Lisäksi on tunnistettu luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutukset.

Ohjelman painopisteiden toteuttamista ohjaavat myöhemmin laadittavat tiekartat, ja toteuttaminen tapahtuu erilaisten hankkeiden kautta. Näin on myös Vantaalla.

1.2 Hiilinegatiivinen kiertotalousyhteiskunta

Uudenmaan tavoitteena on olla Euroopan ympäristöviisain alue ja hiilineutraali maakunta vuoteen 2030 mennessä ja sen jälkeen tavoitteena on hiilinegatiivisuus, jolloin hiiltä sidotaan päästöjä enemmän.

Vantaa ei skenaariotarkastelujen perusteella tule pääsemään hiilineutraalisuuteen vielä vuonna 2030 kaukolämmön päästöjen osalta. Kaukolämmössä hiilineutraalisuus voidaan saavuttaa aikaisintaan vuonna 2031 ja se edellyttää Vantaan Energian hiilidioksidin talteenottohankkeen toteutumista. Se on tärkeä vihreän siirtymän hanke myös monien muiden yritysten kannalta ja sillä on siten maakunnallinen ulottuvuus. Talteen otettavalle hiilidioksidille olisi ensisijaisesti saatava muuta käyttöä kuin loppusijoitus. Uusiutuvan energian, energian varastoinnin, sähköverkon laajennukset ja muut fossiilisista polttoaineista luopumiseen tarvittavat hankkeet ovat ehdottoman tarpeellisia, ja ne olisi saatava kuntien maankäyttöön mahdollisimman aikaisin, jotta voidaan yhteensovittaa niitä hyödyntävä yritystoiminta, asuminen ja luontoarvot. Ohjelmassa luetellut rakentamisen ilmastovaikutusten vähentämiseen tähtäävät toimet ovat tärkeitä, joihin kunnilla on merkittävä vaikutus. Näissä yhteistyön lisääminen kuntien välillä olisi tärkeää ja mm. käytettyjen rakennusosien markkinoiden edistäminen.

Kiertotalouden osalta ohjelmaan voisi lisätä maininnan maankäytön ratkaisuista, kun nyt kiertotaloutta ei ole liitetty maankäyttöön. Tarvitaan maakunnallista koordinaatiota esimerkiksi maamassojen ja kiertotalousmateriaalin sijoittamisessa. Tosin tällaisia asioita voidaan myös täsmentää sitten tiekartoissa ja konkreettisissa toimenpiteissä.

Kuten ohjelmassa mainitaan, maakuntaohjelman kanssa samaan aikaan on valmisteilla myös VISIO-kaava eli Uudenmaan 5. vaihemaakuntakaava, joka täydentää lainvoimaisia kaavoja vihreän ja puhtaan siirtymän teemoilla. VISIO-kaavan yksi teema kiertotalous, muita käsiteltäviä teemoja ovat energia, luonto ja hiilensidonta, teollinen tuotanto, maa-aineshuolto, logistiikka ja pitkän matkan henkilöliikenne, sekä vesihuolto ja vesivarat. Maakuntaohjelman painopisteissä näkyvät asiat voivat siten näyttäytyä osaltaan maakuntakaavan ja maankäytön ratkaisuissa. Liikenteen päästöjen vähentäminen on haaste kaikille kunnille. Ohjelmaan on lueteltu monia hyviä keinoja, joita kunnat voivat edistää yksin tai yhdessä. Isot päästövähennykset voidaan saavuttaa alueellisilla ja valtakunnallisilla päätöksillä. Liikenne-kappaleen lopussa puhutaan datakeskusten ympäristövaikutuksista. Se voisi olla kappaleessa, jossa puhutaan sähköstä ja hukkalämpöjen hyödyntämisestä.

Hiilinielujen ja varastojen yhteydessä tulisi mainita myös maaperä. Ekologinen kompensatio ja luonnonarvomarkkinoiden syntyminen edistävät myös metsien hiilinieluja. Maatalouden hiiltä sitovien ratkaisujen levittäminen viljelijöille on tärkeää.

Maakuntaohjelman luonnoksessa on hyvin kuvattu, että uusimaa toimii edelläkävijänä uusien innovatiivisten ilmastoratkaisujen kehittämisessä ja käyttöönotossa. Luonnoksessa mainittujen innovaatioiden lisäksi maakuntaohjelmaan tulisi lisätä, että alueella panostetaan parhaillaan hiilidioksidin talteenoton ja hyötykäytön teknologioihin, jotka ovat keskeisiä hiilineutraalisuustavoitteiden saavuttamisessa. Vantaan Energia on kehittämässä ensimmäisenä Suomessa merkittävää jätteenpolttoon yhdistyvää talteenottohanketta. Vantaa Carbon Capture -hankkeessa jätteenpolttolaitoksen yhteyteen rakennetaan hiilidioksidin talteenottolaitos. Hankkeen tavoitteena on poistaa kaukolämmön ilmastopäästöt ja mahdollistaa hiilidioksidin kuljetus Vuosaaren satamasta varastoitavaksi merenpohjaan. Hankkeen johdosta Uudenmaan alueelle syntyy hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen osaamiskeskittymänä, sillä hanke mahdollistaa näillä näkymin ensimmäisenä Suomeen hiilidioksidin talteenotto-, hyötykäyttö ja varastointi-infrastruktuurin. Samalla avautuu liiketoimintamahdollisuuksia eri toimialoille Suomessa.

1.3 Ilmastokestävä maakunta

On hyvä, että Uudellamaalla on tehty maakuntatasoinen sopeutumissuunnitelma, ja Vantaa pitää tärkeänä, että työtä jatketaan ja toimenpiteitä edistetään alueellisissa yhteistyöverkostoissa. Alueellisen ja maakunnallisen ajantasaisen tiedon tuottamisen ja jakamisen merkitys korostuu ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Sen avulla voidaan ennakoida ja varautua tuleviin muutoksiin ilmastokestäviä kaupunkeja suunniteltaessa.

Ohjelmassa mainitaan, että keskeisessä asemassa rakennusten ja infrastruktuurin ilmastokestävyyden parantamisessa ovat kaavoitus, ympäristön suunnittelu, rakentaminen ja uudet teknologiat. Olennaista on myös olemassa olevan rakennuskannan ja infrastruktuurin parantaminen ja ylläpitäminen, jotta kiinteistöjen, eli Suomen kansallisvarallisuuden, taloudellinen arvo säilyy. Uudisrakentamisessa on tärkeää huomioida tulevat ilmasto-olot, jotta vältetään tämän arvon aleneminen.

On myönteistä, että viheralueiden ja kaupunkivihreän monihyötyisyys on tunnistettu ja se korostuu erityisesti sopeutumistoimissa. Vihreän pinta-alan säilyttäminen ja lisääminen liittyy suoraan yhteiskunnan ympäristöturvallisuuteen, ihmisten viihtyisyyteen ja hyvinvointiin sekä suomalaisten kansallisvarallisuuden turvaamiseen.

On tärkeää, että maakuntatasolla on huomioitu vesiresilienssi sekä puhtaan veden ja energian saatavuus kaikille käyttäjille – ei ainoastaan vihreän siirtymän teollisuudelle. Energiamurroksen tulee edistää oikeudenmukaisuutta, ei vahvistaa eriarvoisuutta, tämä on turvattava maakunnallisella tasolla.

2. Innovatiivinen Uusimaa

Maakuntaohjelman luonnoksessa on kuvattu hyvin Uudenmaan keskeistä asemaa koko Suomen innovaatiotoiminnassa. Älykkään erikoistumisen kohdalla korostuu Vantaan näkemyksen mukaan kuitenkin liikaa TKI-toiminnan alkupää, ekosysteemit ja TKI-rahoitus. Nämä ovat toki Uudenmaan liiton näkökulmasta tartuttavia kohteita. Maakunnan elinkeinoelämän näkökulmasta TKI-rahoitus ei kuitenkaan näyttäisi olevan suurin pullonkaula vaan sellaisten innovaatioiden synnyttäminen, joista aidosti skaalautuu kansainvälistä liiketoimintaa. Innovaativetoinen kansainvälisen liiketoiminta ja vienti tulisi nostaa keskeisinä teemoina mukaan ohjelmaan. Kasvun, kansainvälistymisen ja liiketoiminnan skaalauksen näkökulmaa kannattaa korostaa Innovaatioiden Uusimaa kohdassa sen ohella, että esiin nostetaan TKI toiminta. Uusimaa tarvitsee ennen kaikkea kasvua, jota TKI toiminnasta seuraa.

Maakuntaohjelman luonnoksessa todetaan, että "Kestävyyssratkaisujen fokuksessa ovat Ympäristöviisasta Uttamaata tukevat menetelmät". Fokusta ei kannata rajata liikaa, vaan todeta ennemmin, että fokuksessa ovat menestyksekkäät kansainvälisesti skaalautuvat kestävä kehitystä tukevat menetelmät, jotka samalla tukevat Ympäristöviisasta Uttamaata.

Ruuantuotannon osalta ohjelmassa tulisi selkeämmin nostaa esiin hajautettu urbaani ruuantuotanto, joka on myös globaalisti kasvussa.

Hyvinvoinnin ja terveystratkaisujen osalta ohjelmassa tulisi nostaa selkeämmin esille, että Uusimaa voi ratkaisujen kehittämisen lisäksi toimia niiden pilotoijana ja käyttöönottajana.

Yrittäjyyttä ja erityisesti nuorten yrittäjyyskasvatusta voisi vielä kirjattua vahvemmin alleviivata. Suomi on tässä esimerkiksi Viroa jäljessä.

Koulutuksen osalta ohjelmassa tulisi painotta joustavuutta ja yhteistyötä. Koska tutkintokoulutus on hidas väylä työllistymiseen, tarvitaan vahvaa alueellista osaamisen ennakointia, vuoropuhelua ja ketteryttä koulutuksessa, jotta nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin voidaan vastata.

Vantaa katsoo, että ohjelman toimenpiteitä, joilla kohtaanto-ongelmiin puututaan, tulisi edelleen vahvistaa. Tämä on edelleen ongelma eli työttömyydestä huolimatta erityisesti TKI-intensiivisille aloille tarvitaan lisää osaajia.

Lentoasema-alueen kehittyminen on koko Uudellemaalle ja Suomelle keskeinen asia. Lentoasema-alueen kehittämisen tärkeys tulisi mainita ohjelmassa nykyistä laajemmin. Tähän liittyy mm. saavutettavuuden näkökulma ja Lentoradan suunnittelun edistäminen. Lentoaseman rooli on keskeinen Uudenmaan veturina, joten on seudullisesti tärkeää varmistaa toimenpiteet lentoasema-alueen kilpailukyvyyn ja kestävyiden tukemiseksi. Ohjelmaan tulisikin kirjata, että Uudenmaan liitto edistää lentokentän saavutettavuutta (raideliikenneyhteydet) ja vähäpäästöisiä ratkaisuja yhteistyössä valtion kanssa. Lentoaseman nykyhaasteet eli matkustajamäärien lasku

n. 25 % alle 2019 tason pandemiasta ja geopoliittisen tilanteen vuoksi on syytä tunnistaa ja etsiä aktiivisesti ratkaisuja asiaan.

3. Onnellisten Uusimaa

Vantaalla nuoreten osuus on suuri ja samaan aikaan kun merkittävä osa on työelämän ja opiskeluiden ulkopuolella. Vaikka ohjelmaluonnos huomioi nuoret kattavasti, Vantaa korostaa tarvetta seurata konkreettisesti NEET-nuorten määrän kehitystä osana hyvinvoinnin mittareita. Ohjelman seurantamittareissa mainitaan EU Social Progress Index, joka kattaa mm. koulutuksen ja nuorten hyvinvoinnin. Olisi hyödyllistä täydentää mittaristoa myös alueellisilla nuorten syrjäytymistä kuvaavilla tunnusluvuilla (esim. 18–24-vuotiaiden NEET-osuus), jotta ohjelman toteutusvaiheessa pystytään arvioimaan toimenpiteiden vaikutusta juuri tähän kriittiseen indikaattoriin. Lisäksi Vantaa esittää, että ohjelman toimeenpanossa painotetaan toisen asteen opiskelijoiden tukea. Tämä on tärkeä sekä väestön pitkän aikavälin hyvinvoinnin että elinvoiman näkökulmasta.

Lisäksi ohjelmaan olisi hyvä kirjata ohjelmaan poikkileikkaavana periaatteena, että maakunnan kehittämisessä huomioidaan alueellisen eriytymisen torjunta. Vantaa on valmis jakamaan omaa osaamistaan esim. lähiöiden kehittämisessä (meillä on sekä hyviä kokemuksia että tunnistettuja riskejä) ja toivoo, että ohjelma tukee rahoitushaussa hankkeita, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä ja asuinalueiden positiivista kehää.

On hyvä, että maakuntaohjelmassa käsitellään myös kotoutumisen edistämistä. Vantaa jakaa maakuntaohjelmassa nostetun näkökulman siitä, että työ ja yrittäminen ovat parasta kotoutumista.

Uudenmaan väestönkasvu ja kaupungistuminen edellyttävät merkittäviä investointeja kestäväan joukkoliikenteeseen. Joukkoliikenteen kehittäminen on keskeinen keino vähentää liikenteen päästöjä, parantaa saavutettavuutta ja tukea alueen elinvoimaa. Joukkoliikennettä rahoitetaan ja joukkoliikenneinfraa kehitetään tällä hetkellä Uudellamaalla valtaosin kuntien rahoituksella. Myös Uudenmaan liiton tulisi edunvalvonnallaan pyrkiä vaikuttamaan siihen, että valtio osallistuisi jatkossa nykyistä merkittävämmällä panoksella joukkoliikenteen rahoitukseen. Tämä tarkoittaa pitkäjänteistä ja ennakoitavaa rahoitusta, joka mahdollistaa esimerkiksi raideyhteyksien laajentamisen. Kuntien kireän taloustilanteen vuoksi valtion tuki on ratkaisevaa, jotta seutu voi uskottavasti kilpailla muiden eurooppalaisten metropolialueiden kanssa joukkoliikenteen saavutettavuudella.

4. Huomiot ympäristöselostuksesta

Ympäristöselostuksessa on kuvattu maakuntaohjelman laadinnan aikana laadittu, SOVA-lain (200/2005) mukainen vaikutusten arviointi sekä ohjelman todennäköisesti merkittävimmät ympäristövaikutukset. Arviointi on tehty yleispiirteisesti ja tuotu esille, että ohjelman toteuttamiseen liittyy paljon epävarmuuksia.

Ohjelmalla ei ole arvioitu olevan yksinomaan kielteisiä vaikutuksia yhdenkään painopisteen osalta. Maakuntaohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat ihmisiin, talouteen ja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Vaikutukset luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön ovat jonkin verran myönteisiä. Maisemaan ja kulttuuriperintöön ohjelmalla ei arvioida olevan juurikaan suoria vaikutuksia.